

TË FOLURIT PUBLIK POLITIK DHE SKENIK

Blerta DELIU - KODRA

UNIVERSITY OF SS. "CYRIL AND METHODIUS", SKOPJE, FACULTY OF DRAMATIC ARTS, STUDY PROGRAM: STUDY PROGRAM:
AUDIOVISUAL AND PERFORMING ARTS, STAGE SPEECH

*Corresponding author e-mail: blerta.deliu@fdu.ukim.edu.mk, blertadeliuart@gmail.com

Abstract

This study aims at a serious scientific analysis of public speaking by a master of communication, of rare people, to distinguish between political public speaking and stage public speaking. Our goal is to stop to analyze in more detail political speaking in front of a certain mass from the position of a deputy and stage public speaking as an actress. These are two profiles that are not so distant but that in themselves retain their own specificities, and that have as their average speaking, communication skills in front of the mass, the populace, viewers, art lovers.

For the term oratory, in the Albanian language lexicon, the term "gojëtaria" is also used; in Croatian "govornistvo".

The German researcher Herman Paul sees the term rhetoric as originating from the Latin "rhetoricus" which belongs to the speaker, g. "zum Redner, zur Redekunst", the art of speaking; effective knowledge that elevates the linguistic formation in public speaking, which adds to the stylistic value of the use of language and the construction of the text not only in terms of semantic accuracy, but also in terms of beauty, in order to express oneself convincingly and with stylistic richness. The term "rhetor" means the connoisseur of the art of speaking ("Kenner der Redekunst"), eloquent speech (rednerisch). The Romans used this term in the sense of a teacher of speech. There are several authors and scientific books that have treated this topic in a general aspect, but we will focus on the specifics of this type of communication, political public speaking and stage speaking.

Abstrakt

Ky studim ka për qëllim analizën serioze shkencore të të folurit publik një një mjeshtri komunikimi, e njërëzve të rrallë, të bëj dallim mes të folurit publik politik dhe atij skenik. Qëllimi jonë është të ndalemi të analizojmë më ne detaje të folurit politike para një mase të caktuar nga pozicioni i deputetes dhe të folurit publik skenik si aktore. Janë këto dy profile jo aq të largëta por që në veta ruajnë specifikat e veta, e që për mesatare kanë të folurit, shkathtësitë e komunikimit para masës, popullit, shikuesve, artdashësve.

Për termin oratori, në leksikun e gjuhës shqipe, përdoret edhe termi "gojëtaria"; në gjuhën kroate "govornistvo".

Studiuesi gjerman Herman Paul termin retorikë e sheh të burimit latin nga "rhetoricus" që i përket folësit, gjer. "zum Redner, zur Redekunst", arti i të folurit; dije efektive që ngre lart formësimin gjuhësor në të folurit publik, që shton vlerën stilistike të përdorimit të gjuhës dhe të ndërtimit të tekstit jo vetëm nga saktësia semantike, por edhe nga ana e së bukurës, për t'u shprehur bindshëm dhe me pasuri stilistike. Termi "retor" nënkupton njohësin e artit të të folurit ("Kenner der Redekunst"), aftësi gojëtarie në fjalim (rednerisch). Këtë term romakët e përdorën në kuptimin më-sues i të folurit. Janë disa autorë dhe libra shkencore që kanë trajtuar këtë tematikë në aspekt përgjithësues po ne do ndalemi të të vecantat e këtij tipi komunikimi, të folurit publik politik dhe atij skenik.

Keywords: public speaking, politics, stage communication, theater and stage

Hyrje

Të folurit publik, që lidhet me retorikën mbetet i njohur ndër ne si art i të folurit, sidomos në fjalimin publik i cili në rastin tonë studimor do të analizohet në aspektin krahasimtar mes të folur politik dhe skenik. Të tippet e komunikimit krijojnë një llojë bindje dhe ndikojnë te dëgjuesit. Të folurit politik, përmes figurave të strukturimit të tekstit të specializuar për masë e veshë politik, i jep mundësi masës - votuesit të ndërtojë stilema të shkallës së lartë të ekspresivitetit dhe të impresivitetit folës; ajo është më se specializuar në secilin fjalim publik si dëshmi e zotësisë së oratorit- polikanit-deputetit- ministrit, e cila rrëfëhet përmes deiktikëve etikë, estetikë, stilistikë, sociokulturorë, pragmatikë etj. Këta tregues janë konstituentë të sendërtimit të tekstit dhe të stilizimit të shfaqjes së mendimit publik politik, janë të domosdoshëm për të veshur idenë me këmishën e hollë të politikës.

Të folurit publik politik

Folësi publik politik nuk duhet të spikasë glorifikime romantike që i imagjinojnë, të cilat për realitetin dhe aktualitetin social e politik propagandistik mund të jenë mendime utopike, porse ai duhet të vërë në dukje të dhëna faktike mbi bazën e fizibilitetit të masës e cila dëgjon dhe rrënen politike e cila shitet si e vërtetë. Nga e sipërthëna del e kuptueshme se fjalimi publik politik, sidomos fjalimi i shtetarit dhe i liderit politik, duhet të shtrojë parashikime pragmatike dhe të zbatueshme për të përmirësuar standardin e jetës së qytetarëve, për të realizuar arritje të reja, për të siguruar funksionimin e ligjit dhe të demokracisë etj. por assesi me premtime hiperbolash shterpë si në disa fushata zgjedhore tek mashtrohet opinioni dhe në raste të këtilla oratori del në terrenin e retorikës negative.

Ata personalitete që kanë hyrë në politikë pa e bërë se mjetet kryesore të veprimtarisë në këtë fushë janë: fjalimi publik, debati, diskutimi etj. Dhe, përderisa institucionet kompetente shkencore, akademike, politike etj. Nuk brengosen për këtë nivel të komunikimit dhe as nuk merren me këtë temë, d. m. th. me formimin retorik, përderisa në postet më të larta drejtuese depërtojnë njerëz të paarsimuar sa duhet, nuk mund të ketë ngritje cilësore as në fushën e gojëtarisë.

Në kuptimin polisemik, si dije e oratorisë, shtrihet në disa fusha të veprimtarisë si p.sh.

- a) si instrument shoqëror-politik në opinionin publik;
- b) si mësim i artit të të folurit (“als lehrbare Rede-Kunst”) e si teknikë e komunikimit so-cial-psikologjik;
- c) si teori e argumentimit të bindshëm e korrekt;
- ç) si teori stilistike që nga antika;
- d) si elokucion e përshtatshmëri e formulimit të shprehjeve etj.

Shikuar nga fushat e përdorimit, retorika kap hapësirë të gjerë shtrirjeje: retorika e përditshme, veprimtaria publike, politika, juris-prudencia, ekonomia, shkenca, mediet, reklamat etj. Tema interdisiplinare të retorikës janë të gjitha aktet e komunikimit, formulimi dhe ndikimi i mendimit persuasiv, fjalimet publike të fushatave parazgjedhore etj.

Ciceroni, ndër të tjera, shkruan: “Oratoria në paqe është e barabartë me fitoren në luftë.” Nga ky citat mund të kuptohet se ç’rëndësi i jepej dikur formimit retorik dhe ku ka rënë sot ky kriter kur të mbahen parasysh fjalimet publike të zyrtarëve të lartë e të liderëve politikë të Kosovës! Vëmendje e posaçme në paraqitjet publike, sidomos në Se- nat, u kushtohet edhe treguesve semiotikë të prozodisë si:

intonacioni, nyjëtimi i njësive gjuhësore, theksi, ritmi, pushimi (ndërprerja e shkurtër gjatë të folurit), mimika, qëndrimi i trupit, lëvizjet e duarve, shikimi etj.

E dhëna se fjalimi publik është temë praktike dhe e përditshme nivelesh e fushash të ndryshme, shtrihet mbëhinë e hu lumtimet e të studimit të kësaj teme në dritën e shkencave të ndërlidhura

me qëllim që të ngrihet lart cilësia e ligjërimit publik. Pragmatika e temës në trajtim dëshmon se në gjuhëshqipe kjo problematikë nuk është ndjekur sa duhet për të mos thënë se gjendet në margjina të gjurmimeve. Moszhvi-

llimi i duhur i kësaj tematike do parë në ndërlikueshmërinë e në shumësinë e disiplinave e subdisiplinave shkencore, të cilat kapin në zbërthim e në ndërtim këndvështrime të ndryshme të fjalimit publik.

Platoni (427- 347 p. e. s.) ishte nxënës i Sokratit e mendim tari më i ndritur i antikës dhe dijetari më i shquar i bisedës. Qe themelues i Akademisë zulmëmadhe të retorikës në Athinë (386 p. e. s.). Retorikën e trajtoi si art dhe e futi në sistemin e tij filozofik si disiplinë shkencore. Zhvilloi tezën që njeriu ta përdorë këtë dhuratë të Zotit, por jo ta keqpërdorë siç ndodh shumë shpesh sot, sidomos në skenën politike të Kosovës.

Retorika politike konsiderohet si më e vjetra shikuar ngasferat e llojeve të retorikës. Nga kjo pikëpamje edhe fjalimi politik është i vjetër dhe i shpeshtë: që nga shtetet e para demokratike (Greqia e Roma). Në antikë retorika përfshinte fjalimet politike publike që mbaheshin në sheshe, kuvende, senate etj. Shtetarët ishin oratorët më të shpeshtë politikë, por edhe filozofët, senatorët, shkencëtarët etj. Qëllimi i fjalimit politik thuaja mbeti i njëjtë me gjithë ndryshimet e sistemeve politike gjatë rrjedhave të historisë. Ai ishte: tëpërvetësoheshin sa më shumë mbështetës për idetë politike që paraqiste oratori. Historia e retorikës njih shumë oratorë prominentë, fjalimetpolitike të të cilëve kanë qenë vendimtare për lirinë nacionale të popujve të ndryshëm dhe kanë hapur shtigje të reja zhvillimi. Fjalimet që dallohen nga epërsia e lartë e ndërtimit

dhe e parashtrimit si: të Demostenit, Ciceronit, Kuintilianit, A. Linkolit, Xh. Kenedit, B. Klintonit, Papa Climentit XI, De Golit etj. janë shembuj tipikë të oratorëve e të retorëve me formim të gjerë të shkollave retorike të përmasave të përbotshme, janë shembuj se si të ngrihet retorika positive në teori dhe në praktikë.

Të folurit publik skenik

Mjetet e artit të të folurit gjenden në gjuhë dhe në letërsi. Është aftësia e retorit ajo që duhet t'i qëmtojë dhe t'i ndërlidhë në njësitë kumtuese gjuhësore. Dituria nga shkencat e gjuhësisë është njohje, por njëkohësisht edhe për-shkrim i së njohurës. Shikuar nga aspekti i gramatikës gjenerative, për të gjuhë-zuar mendimin në shkallë ekspresive metaforike që ngre lart stilin, do ndjekur parimet e transformacionit që janë:

1. substitucioni dhe
2. permutacioni.

Format e tekstëzimit të mendimit duhet të hulumtohen, të ndërtohen e të rindërtohen nga këndi i integritetit të përbërësve stilistikë e linguistikë nga të cilët mund të sajohen stilema të knoteve aksiologjike për të bërë enkodimin estetik të ideve në komunikim.

Të folurit cilësor, sipas De Sosyrit, varet nga shkalla e zotë-rimit të pasurisë leksikore e stilistike të gjuhës në të cilën flitet. Sa më i gjerë të jetë zotërimi i gjuhës, aq më e madhe do të jetë mundësia e zgjedhjes së materies ndërtimore dhe sa më e thellë të jetë epistemologjia teorike-stilistike e auto-rit, aq më i madh do të jetë erudicioni i formulimit të stilit. Historikisht të folurit i paraprin gjuhës; duke e dëgjuar të folurit e të tjerëve, mësohet gjuha.

Diksioni, në botën e aktrimit, është qartësia dhe efektiviteti me të cilin një aktor shqipton fjalët dhe shënjues të të folurit publik skenik. Është gurmtheli i rrëfimit bindës, duke i lejuar aktorët të përcjellin emocione, qëllime dhe hollësitë e personazheve të ndryshëm. Imagjinoni të përpiqeni të kapni thellësinë e monologut të Hamletit me fjalë të murmura. Jo aq ndikuese, apo jo?

Rëndësia e diksionit në aktrim nuk mund të mbivlerësohet. Është ura midis mendimit dhe shprehjes, duke i lejuar aktorët të përcjellin kompleksitetin e personazheve të tyre dhe

ndërlikimet e rrëfimit. Diksioni i qartë rrit kuptimin dhe angazhimin e audiencës, duke e bërë shfaqjen më të afërt dhe më ndikuese. Për shembull, në teatër, ku sinjalet vizuale mund të jenë të kufizuara për disa anëtarë të audiencës, diksioni bëhet edhe më i rëndësishëm. Ai siguron që audienca, pavarësisht nga pozicioni i tyre i uljes, të mund të ndjekë historinë dhe të përjetojë thellësinë e plotë emocionale të shfaqjes.

Sipas teorisë së Aristotelit, përveç argumenteve, në paraqitjet publike të fjalimit, oratori duhet të ketë edhe kognicion të gjerë nga mjetet e stilit për të gjuhëzuar mendimin në shkallë të lartë të shprehjes estetike, stilistike dhe etike.

Edukimi estetik, si: komponent i rëndësishëm i formimit re-torik, duhet të zhvillohet që në fëmijëri; ai duhet të jetë pjesë e programeve shkollore, por edhe e formave të tjera të veprimtarisë publike, kulturore, letrare; ai, si fushë ndërlidhëse midis estetikës e pedagogjisë, merret edhe me hulumtimin e shprehjes së ndjenjave të së bukurës, si pjesë e pandarë e jetës që është. Sepse, njeriu ka prirje për art dhe rron me të bukurën. Përjetimi e krijimi i së bukurës paraqesin aftësitë që kapen e përvetësohen nga edukimi estetik, i cili mbjell e zhvillon veti me vlera të larta morale të personalitetit.

Përfundimi

Fjalimi politik ose të folurit publik politik duhet ta ketë ecurinë e zhvillimit, të mos ketë kërcime diskontinuitive siç ngjet shpesh në retorikën diletante politike, porse porosinë e rëndësishme duhet të jenë

rrjedhojë reale të dala nga përmbajtja e fjalimit dhe të për-mblidhen si përfundim. Fjalimi duhet t'i përshtatet përbërjes së publikut. Oratori duhet të jetë edhe njohës i mirë i prozo-disë së fjalimit; mendimi më i rëndësishëm, që është pikësynim i fjalimit të oratorit, duhet të spikatet edhe nga aspekti prozodik: të shprehet më ngadalë dhe me theksim më të veçantë, më të zgjatur duke i vënë në funksion edhe mimi-kën e gjestikën.

Aktrimi dhe të folurit në publik mund të duken si botë të ndara, por ato ndajnë një bazë të përbashkët. Ky artikull shqyrton se si përvetësimi i mësimave dhe teknikave të aktrimit mund t'i përmirësojë ndjeshëm aftësitë tuaja të të folurit në publik.

Do të zbuloni se si bota e aktrimit mund t'ju mësojë të magjepsni audiencën tuaj, të mposhtni frikën nga skena dhe t'i bëni prezantimet tuaja më të këndshme dhe tërheqëse.

Përfshirja e parimeve të aktrimit në sipërmarrjet tuaja të të folurit në publik inkurajon një lidhje më të thellë emocionale.

Ngjashëm me mënyrën se si aktorët zhyten në emocionet e personazheve të tyre, folësit publikë mund t'i mbushin fjalimet e tyre me ndjenja të sinqerta që lidhen me temën e tyre. Kjo lidhje e thellë emocionale u mundëson folësve të përcjellin autenticitet dhe të angazhojnë audiencën e tyre në një nivel më të thellë dhe më personal, duke krijuar një lidhje më të fortë me dëgjuesit.

Referencat

- [1]. Hasan Muja, Stilistika gjuhësore në epikën kreshnike, Prishtinë, 2003
- [2]. Nikolo Makiaveli, Vladalac, Beograd, 2016, f. 10.
- [3]. Fjalor i gjuhës së sotme shqipe, Prishtinë, 1981, f. 1650.
- [4]. Hadumod Bussman, Lexikon der Sprachwissenschaft, Stuttgart, 2002, f. 568.
- [5]. Dr. R. Zhivotiq/ Dr. D. Stanojeviq, Retorika i politika,
- [6]. Hasan Muja, Gjuhësia e tekstit, Prishtinë, 2004
- [7]. Hasan Muja, Favorizimi i antivlerave, Prishtinë, 2005
- [8]. Rikard Simeon, Enciklopedijski Rjecnik Lingvističkih Naziva, Zagreb, 1969, f. 435.
- [9]. Hans-Martin Gauger, Über Sprache und Stil, München, 1995, f. 260.
- [10]. Hasan Muja, Semiotika dhe zhvillimi i saj, Prishtinë, 2011
- [11]. Hasan Muja, Kërkime sociolinguistike, Prishtinë, 2012
- [12]. Winfried Noth, Handbuch der Semiotik, 2. Auflage, Stuttgart, 2000, f. 394.

- [13]. Deutsch Fremdörter, Sonderausgabe, f. 370.
- [14]. Hasan Muja, Kultura e komunikimit, Gjakovë, 2014
- [15]. Herman Paul, Deutsches Wörterbuch, Berlin, 2000, f. 800.